

www.mevzuattakip.com.tr

Sokak Hayvanları Sorunu

Av. Gazi SERT tarafından kaleme alınan bu yazıda, sokak hayvanları meselesinin çözümüne yönelik olarak mevcut yasal düzenlemeler ile bu düzenlemeler kapsamında kamu idareleri, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlara yüklenilen görev ve sorumluluklar ile mali kaynaklar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. *YAZININ TAMAMINI SİTE ÜYELERİ OKUYABİLMEKTEDİR. ÜYELİK İÇİN ÜCRETSİZ KAYIT YAPABİLİR VE YAZIYI OKUYABİLİRSİNİZ*****

SOKAK HAYVANLARI SORUNU

Av. Gazi SERT

Son günlerde sokak hayvanlarının insanlara yönelik saldırılarında artış ve özellikle çocuklarda ciddi yaralanmalar olması, yıllardır devam eden sokak hayvanları sorununu ulusal medyanın gündemine taşımıştır. Tabii ki, bazen de insanların sokak hayvanlarına yönelik saldırıları ve verdikleri zararlar az da olsa gündeme gelmektedir. Diğer taraftan, aynı sorun evcil hayvan sahiplerinin sorumsuz davranışları sebebiyle, evcil hayvanlar için de gündeme gelmektedir. Son olarak pitbull cinsi köpeklerin Gaziantep'te dört yaşındaki bir kız çocuğunu ağır şekilde yaralamaları, tehlikeli türdeki ev hayvanlarını gündeme getirmiştir.

Bu sorunların çözümü, mevcut mevzuat düzenlemelerinin de dikkate alınarak belediyeler dahil ilgili kamu idareleri, sivil toplum kuruluşları ile hayvan sahiplerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleriyle mümkündür. Aksi halde, bu sorunlar büyüyerek devam edecek, insanlar ve hayvanların telafi edilemeyecek daha fazla fiziki ve ruhsal zararlara uğramaları söz konusu olacaktır.

Bu yazıda, sorunun çözümüne yönelik olarak mevcut yasal düzenlemeler ile bu düzenlemeler kapsamında kamu idareleri, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlara yüklenilen görev ve sorumluluklar ile mali kaynaklar ve çözüm önerileri üzerinde durmaya çalışacağım.

Hayvanları Korumaya Yönelik Yasal Düzenlemeler

Dünyada hayvanların yaşamlarının güvence altına alınması yolundaki ilk düzenleme 15 Ekim 1978 tarihinde Paris'te UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü) merkezinde yayınlanan 'Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir. Ülkemizde hayvan hakları ve hayvanların korunmasına ilişkin olarak hazırlanan 'Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı' 18.10.1995 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş ancak yasalaşması 2004 yılını bulmuştur. Söz konusu Kanunun uygulanmasına yönelik olarak düzenlenen 'Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği' de, 12 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren Hayvanları Koruma Kanunu ile 'hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak' amaçlanmış olup, hayvan haklarının özellikle yaşama haklarının korunmasına yönelik önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Hatta, her ilde Valinin başkanlığında "İl Hayvanları Koruma Kurulu" kurulması öngörülmüş ve Kurula belediye başkanları ile birlikte doğa koruma ve milli parklar il şube müdürü, tarım ve orman il müdürü, çevre ve şehircilik il müdürü, il sağlık müdürü, il millî eğitim müdürü, il müftüsü, belediyelerin veteriner işleri müdürü, veteriner fakülteleri olan yerlerde fakülte temsilcisi, münhasıran hayvanları koruma ile ilgili faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlardan valilik tarafından seçilecek en çok iki temsilci, il veya bölge veteriner hekimler odasından bir temsilci, il baro temsilcisi veya ildeki barolardan birer temsilcinin katılması sağlanmıştır.

Ancak, yasal düzenleme 17 yılı aşkın bir süredir yürürlükte olmasına rağmen sorunlar halâ devam ettiğine göre, ne hayvanları insanlardan ne de insanları hayvanlardan koruyamıyoruz.

Peki sorun nereden kaynaklanıyor; yasal düzenlemelerden mi, kuralları uygulamakla görevli kamu görevlilerinden mi veya kurallara uyması gereken vatandaşlardan mı? Hayvanlardan kurallara uymalarını beklemeyeceğimize göre sorunun kaynağı biz insanlarız.

Son günlerde uygulamaya konulan, toptancı bir bakış açısıyla bütün sokak hayvanlarını toplayıp barınaklara hapsetmek de çözüm olmadığı gibi hem insancıl değil hem de 'Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi' ile Hayvanları Koruma Kanununda yer alan ilkelere aykırı bir uygulamadır. Doğru olan sokak hayvanlarının rehabilitasyona tabi tutulduktan sonra tekrar alındıkları ortama geri bırakılmalarıdır. Sokak hayvanlarının rehabilitasyon işlemi sadece kısırlaştırma değil, hayvanların tedavi ve parazit mücadelesinin yapılması, aşılması, dijital kimliklendirme yöntemleriyle işaretlenmesini de kapsamaktadır.

Hayvanları Korumaya Yönelik Kamu İdarelerinin Görev ve Sorumlulukları ve Mali Kaynaklar

Hayvanları Koruma Kanununda, hayvanların korunmasına yönelik olarak Tarım ve Orman Bakanlığı, İl Hayvanları Koruma Kurulu, Valilik ve Kaymakamlıklar, Belediyeler ve vatandaşların görev ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Ancak, Kanunda sayılan görev ve sorumlulukların büyük bölümü belediyelere yüklenmiştir. Söz konusu Kanunun sistematığında, denetim ve idari yaptırım uygulama yetkisi merkezi idareye, hayvanları korumaya yönelik görev ve sorumluluklar ise yerel yönetimlere özellikle belediyelere bırakılmıştır.

Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan büyükşehir ilçe belediyeleri ile diğer belediyeler, sahipsiz veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanların korunması ve bakımının yapılması ile rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla hayvan bakımevleri kuracaklardır. Belediyeler ayrıca ev hayvanları ile sahipsiz hayvanların kayıt altına alınması ile ilgili işlemleri yapmakla da yükümlüdürler. Söz konusu Kanuna 2021 yılında eklenen geçici 4'üncü madde gereğince, büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yetmiş beş bini aşan belediyeler 31/12/2022, diğer belediyeler ise 31/12/2024 tarihine kadar hayvan bakımevleri kuracaklardır.

Belediyelerin bu görevleri yerine getirilebilmesi için ek mali kaynağa ihtiyaçları vardır. Her ne kadar söz konusu Kanunda 2021 yılında yapılan değişiklikle, Belediyelerin üç yıl süreyle hayvan bakımevleri kurmak ve rehabilitasyon işlemlerini gerçekleştirmek için kesinleşmiş en son bütçe gelirlerinin binde beşi (büyükşehir belediyelerinde binde üç oranında) kaynak ayırmaları zorunluluğu getirilmiş olsa da, belediyelerin mevcut mali yapılarının bu oranlarda kaynak ayrılmasında yeterli olmayacağı ve nakdi karşılığı olmadan ayrılan ödeneklerin bütçede rakam olarak kalacağı aşikardır.

Diğer taraftan, Kanunda mali destek olarak; hayvanların korunması amacıyla bakımevleri ve hastaneler kurmak, buralarda bakım, rehabilitasyon, aşılama ve kısırlaştırma gibi faaliyetleri yürütmek için, başta yerel yönetimler olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlara teşvik veya Tarım ve Orman Bakanlığınca uygun görülen miktarlarda mali destek sağlanacağı ve bu amaçla Bakanlık bütçesine gerekli ödenek konulacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu sorunun mali kaynak kısmının çözülebilmesi için, yukarıdaki desteklere ilave olarak Kanunda öngörülen idari para cezalarının belli bir oranının, belediyelere hayvanları koruma kapsamında kullanılması şartıyla aktarılması yönünde düzenleme yapılması faydalı olacaktır. Aksi halde, belediyelerin bu yükün altından kalkmaları mümkün olmayacaktır.

Hayvan Sahiplerinin Görev ve Sorumlulukları ile Hayvanlara Yönelik Kabahat ve Suçlara Yönelik İdari Yaptırım ve Adli Cezalar

Hayvanları Koruma Kanununda, hayvanların korunmasıyla ilgili olarak vatandaşlara özellikle evcil hayvan sahiplerine görev ve sorumluluklar yüklenmiş olup, bu sorumluluklarını yerine getirmeyenlere de idari para cezaları uygulanması öngörülmüştür. Diğer taraftan, hayvanlara yönelik saldırıların artması ve kamuoyu baskısı neticesinde, 2021 yılında yapılan değişiklikle hayvanlara yönelik işlenen suçlar için geç de olsa adli cezalar (hapis cezası, adli para cezası) getirilmiştir. Kanunda, hayvanlara yönelik yasak fiiller (kabahat fiilleri) ve suçlar ile bu yasak fiiller ve suçları işleyenlere uygulanacak idari para cezaları ile adli cezalar tek tek sayılmıştır. Söz konusu Kanundaki idari para cezalarını verme yetkisi mahallin en büyük mülkî amirine (vali ve kaymakamlara) ait olup, bu konuda belediyelere yetki verilmemiştir.

Hayvan sahiplenen veya ona bakan kişi, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdür. Hayvan sahipleri, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü olup; zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorundadırlar. Bu sorumluluklarını yerine getirmeyen hayvan sahipleri için 1.362 TL idari para cezası uygulanacaktır.

Kontrolsüz üremeyi önlemek amacıyla, toplu yaşanan yerlerde beslenen ve barındırılan kedi ve köpeklerin sahiplerince kısırlaştırılması, kedi ve köpek sahiplerinin hayvanlarını dijital kimliklendirme yöntemleriyle kayıt altına aldirmaları zorunlu hale getirilmiş olup, bu sorumlulukları yerine getirmeyen hayvan sahiplerine hayvan başına 1.634 TL idari para cezası uygulanacaktır.

Hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek yasaklanmıştır. Bu yasaklara uymayanlara hayvan başına 2.043 TL idari para cezası uygulanacaktır. Ayrıca, ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunanlar için adli ceza (altı aydan üç yıla kadar hapis cezası) getirilmiştir. Ancak, sokak hayvanlarına karşı suç işleyenler bu cezanın dışında tutulmuştur. Yine, ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişiler için adli ceza (altı aydan dört yıla kadar hapis cezası) cezası getirilmiş olmasına rağmen, sokak hayvanlarını öldürenler bu cezanın dışında tutulmuştur. Sokak hayvanlarına yönelik saldırıların engellenmesinde caydırıcı olması açısından sokak hayvanlarına karşı suç işleyenlere de adli ceza uygulanması yönünde düzenleme yapılması faydalı olacaktır.

Ev hayvanlarını terk etmek yasaklanmıştır. Bu yasağa uymayan hayvan sahiplerine hayvan başına 2.724 TL idari para cezası uygulanacaktır. Ev hayvanlarını sokağa terk etmek vicdansızlıktan da öte bir şeydir. Sokağa terk edilen ev hayvanları, sokağa uyum sağlayana kadar fiziksel ve psikolojik acı çekmekte, çoğunluğu da uyum sağlayamadan

hayatlarını kaybetmektedirler. Kasıtlı olarak bu fiili işleyenlere adli ceza verilmesi yönünde değişiklik yapılması faydalı olacaktır. Diğer taraftan, söz konusu Kanunda 2021 yılında yapılan değişiklik ile; Pitbull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasilerio türlerinin sokağa terki halinde hayvan sahiplerine 40.860 TL idari para cezası uygulaması getirilmiştir. Sokağa terkedilen bu tür hayvanlar insanlar için tehlikeli olacağından caydırıcı olması açısından idari para cezası yüksek tutulmuştur.

Üzerinde durulması gereken önemli bir konu da tehlike arz eden 'Pitbull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasilerio' türleridir. Bu tür hayvanlar hem diğer hayvanlar için hem de insanlar için tehlike arz etmektedir. Hayvanları Koruma Kanununda 'Pitbull Terrier, Japanese Tosa gibi tehlike arz eden hayvanları üretmek; sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak; takas etmek, sergilemek ve hediye etmek' yasaklar arasında sayılmış ve sadece idari para cezası getirilmiş olup, bu cezalar yetersiz kalmış ve bu hayvanların sayısı gün geçtikçe artmıştır. İnsanlara yönelik ve yaralanmaya sebep olan saldırıların çoğunluğu da bu tür hayvanlardan gelmektedir. Geçte olsa söz konusu Kanunda 2021 yılında yapılan değişiklikler ile; Pitbull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasilerio türlerini veya bunların melezlerini üreten, sahiplenen, sahiplendiren, barındıran, besleyen, takas eden, sergileyen, hediye eden ve bunların ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapana hayvan başına 14.982 TL idari para cezası verilmesi ve bu hayvanlara el konularak belediyeler tarafından hayvan bakımevine götürülmesi yönünde düzenleme yapılmıştır. Ancak, Kanundaki düzenleme gereğince 14/07/2021 tarihinden önce bu tür hayvanları sahiplenmiş olanlardan, 14/07/2021 tarihinden itibaren altı aylık süre içinde hayvanlarını kısırlaştıran ve buna dair belgeyle birlikte Bakanlığa başvurarak veri tabanına kayıt ettirenler hakkında, bu idari yaptırımlar uygulanmayacaktır. Dolayısıyla, bu tehlikeli hayvanlar aramızda bulunmaya devam edecektir.

Yine Kanundaki bu yeni düzenlemede; kısırlaştırılan ve kayıt altına alınan bu tehlikeli hayvanların kayıt belgesiz, ağızlıksız ve tasmasız olarak dolaştırılması, halkın yoğun olarak bulunduğu yerler ile çocuk oyun alanları ve parklarına sokulması yasaklanmıştır. Bu yasağa uymayan hayvan sahiplerine 14.982 TL idari para cezası verileceği, yasalara aykırılığın tekrarı halinde ise, idari para cezası ile birlikte hayvanlara el konularak en yakın belediye tarafından hayvan bakımevine götürüleceği, hükümleri getirilmiştir. Diğer taraftan, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 177'nci maddesinde; gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakan veya bunların kontrol altına alınmasında ihmal gösteren kişinin, altı aya kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılacağı, hükmü getirilmiştir.

Ancak, söz konusu tehlikeli hayvanlar için getirilen bu ilave tedbirler yetersizdir. Çünkü, bu tür hayvanları besleyen insanların normal davranış sergilemedikleri ve yasalara uymakta direndikleri bilinen bir gerçektir. Öncelikle, bu tür tehlikeli

hayvanları besleyen insanların sağlık raporu almaları ve hayvan sağlığı ve hayvan psikolojisi konularında eğitilmeleri, ayrıca bu tür hayvanların belli periyotlarla Veteriner Hekim kontrolünden geçirilmesini zorunlu kılacak düzenlemeler yapılması faydalı olacaktır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının Görev ve Sorumlulukları

Hayvanları koruma mevzuatında sivil toplum kuruluşlarına verilmiş görev ve sorumluluklar bulunmamaktadır. Ancak, hayvanların korunması kapsamında kurulmuş olan sivil toplum kuruluşlarının (dernek ve vakıfların) kendi kuruluş amaçlarına göre yürüttükleri faaliyetler söz konusudur.

Hayvanların korunmasında temel amaç; hayvanların yaşam haklarını korumak, habitatlarına uygun yaşamalarını sağlamak ve hayvanları insanlara karşı korumak ve mağduriyetlerinin önlenmesidir. Kamu idareleri de sivil toplum kuruluşları da aynı amaca yönelik hizmetler yürütmektedir. Bu kapsamda, sorunun çözümü açısından, kamu idareleri özellikle belediyeler ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliği yapması elzemdir. Zira, Hayvanları Koruma Kanununun “İlkeler” başlıklı 4’üncü maddesinin (d) bendinde “Hiçbir maddî kazanç ve menfaat amacı gütmeksizin, sadece insanî ve vicdanî sorumluluklarla, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen koşulları taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin teşviki ve bu kapsamda eşgüdüm sağlanması esastır” hükmü, (j) bendinde ise “Yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlar ve eğitim çalışmaları yapar. Ayrıca yerel yönetimler, ilgili karar organının uygun görmesi halinde hayvan hastanesi kurar” hükümleri getirilmiştir.

Dolayısıyla, yerel yönetimlerin gönüllü kuruluşlarla iş birliğine gitmesi söz konusu Kanunun ilkeleri arasında yer almıştır. Diğer taraftan, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 75’inci maddesinin (c) bendinde, belediyelere kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirme; 77’nci maddesinde ise, belediye hizmetlerinin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulama görev ve yetkileri verilmiştir. Diğer taraftan, ‘İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği’nde de, il özel idaresi ve belediyelerin başıboş ve sahipsiz hayvanlara yönelik hizmetlerde gönüllü çalıştırabilecekleri yönünde düzenleme yapılmıştır. Aynı yönde düzenlemelere 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun 64/c ve 65’inci maddelerinde yer verilmiştir.

Buna göre, yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin hayvanların korunması ve rehabilitasyonlarına yönelik olarak sivil toplum kuruluşları ile ortak hizmet projeleri

gerçekleştirmesi ve gönüllü kişilerin katkısını almaya yönelik programlar yapması sokak hayvanları sorununun çözüme önemli katkı sağlayacaktır.

Deęerlendirme ve Sonuç

Ülkemizde hayvanların korunmasına ilişkin olarak mevzuat düzenlemesi konusunda belli bir yol kat edilmiş, ev ve sokak hayvanları hukuksal korumaya alınmışlardır. Ancak, sorunun çözümü açısından konulan kurallar tek başına yeterli değildir. Esas olan kamu görevlileri ile hayvan sahiplerinin görev ve sorumluluklarının bilincinde olmalarıdır. Hayvan dostlarımızın kurallara uymalarını beklemeyeceğimize göre, biz insanların konulan kurallara uyması sorunun çözümü açısından önemli olacaktır.

Sorunun çözümü için kamunun ayıracağı mali kaynaklar da önemlidir. Hayvanları Koruma Kanununa baktığımızda, görev ve sorumlulukların büyük bölümü belediyelere yüklenmiştir. Ancak, Kanunda belediyelere yüklenen bu görevler karşılığında yeterli mali kaynağına yer verilmemiştir. Belediyelerin içinde bulunduğu mali durum dikkate alındığında, sorunun mali kaynak kısmında aksamalar olacağı açıktır. Dolayısıyla, yukarıda da açıklandığı üzere belediyelere ek kaynak aktarmaya yönelik düzenlemeler yapılması elzemdir.

Belediyelerin de artık sokak hayvanları sorununu gündemlerine alarak, yasal olarak yapılması takvime bağlanan hayvan bakımevlerini kurmak için kendi öz kaynaklarını zorlamaları, Tarım ve Orman Bakanlığı bütçesine konulan ödenekten faydalanmak için projelerini hazırlayarak bu Bakanlığa başvurmaları, ayrıca sivil toplum kuruluşları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirme ve gönüllü kişilerin katkı ve çalışmalarını sağlayacak programlar hazırlama yoluna gitmeleri uygun olacaktır.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA